

Етнокультурні засади рідномовної освіти зарубіжних українців у полікультурному соціумі англomовних країн

У статті розкрито етнопедагогічні засади навчання української мови зарубіжних українців проаналізовано їх відображення в підручниках для системи українського шкільництва в діаспорі.

Ключові слова: міграція, діаспора, етнокультура, полікультурний соціум, український етнос, етнотворчі ознаки, національна свідомість, рідномовне середовище, українське шкільництво, етнокультурний потенціал.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Інтенсивні міграційні процеси, що активно відбувалися у світовому часопросторі впродовж попередніх століть, зумовили появу нового феномена – світового українства. Світовим є український етнос, його мова, культура, покликання та історична роль і місія [4, с.19]. За цих обставин – розпорошеності українців по різних континентах і державах планети – особливо важливого значення набуває збереження і розвиток їх етнотворчих ознак – рідної мови, культури, традицій і звичаїв, формування національної свідомості та самосвідомості. Оскільки абсолютна більшість діаспорних українців народилася в країнах поселення їх батьків і виховується в поліетнічному середовищі, завдання збереження їх етнокультурної самобутності виявляється досить складним і неоднозначним у різних державах проживання. І все ж, спираючись на досвід українських меншин у США й Канаді, Англії та Австралії, молодші українські діаспори, що утворилися як результат четвертої хвилі еміграції, прагнуть перейняти його, адаптувати до нових умов і творчо використати в багатоаспектному процесі формування сучасної національно свідомої генерації зарубіжних українців.

Аналіз досліджень і публікацій... Головним засобом у цьому процесі, його основою і джерелом є навчання української мови як найважливішої диференційної ознаки нації, етносу, роду. Його забезпечує в діаспорі самобутня система національної освіти українців, що, водночас, дає підростаючим поколінням знання й інших українознавчих предметів, формуючи таким чином в учнів почуття й усвідомлення їх етнічної приналежності. Однак тривалий час напрацювання діаспорних українців у цій галузі духовного життя, незважаючи на їх актуальність і доцільність для вітчизняної педагогічної науки та освітянської практики залишалися поза увагою вчених. Лише з початку 90-х рр. минулого століття окремі їх аспекти знайшли відображення в працях Б.Ажнюка, В.Євтуха, Ю.Жлуктенка, Ф.Заставного, О.Ковальчук, Б.Лановика, Р.Матейка, І.Руснака, Г.Філіпчука та ін. Проте гострота проблеми, враховуючи сучасні реалії побутування української мови в діаспорі, своєї актуальності не втратила.

Формулювання цілей статті... **Мета статті** – розкрити етнопедагогічні засади рідномовної освіти зарубіжних українців як засобу формування їх національної свідомості та збереження етнічної самобутності.

Виклад основного матеріалу... Головним завданням своєї життєдіяльності зарубіжні українці, як відомо, визначили формування свідомого громадянина країни проживання і щирого патріота України через освоєння ним за допомогою української мови історії, літератури, культури, звичаїв і традицій українського народу, природи України, її матеріальної культури. Звідси випливає, що рідну мову вони розглядають не тільки як засіб комунікації, спілкування в рідномовному середовищі, а і як чинник пізнання українського соціуму та самоутвердження в ньому. Досягнення цієї мети відбувається головним чином через зміст підручників і їх ефективне використання в навчально-виховному процесі українського шкільництва.

Аналіз навчальних книг засвідчує, що саме вони покликані створити в уяві підростаючих поколінь зарубіжних українців багатогранний образ України – їх прабатьківщини, яку вони ні разу не бачили, але про яку змалку чули від своїх батьків, дідусів і бабусь як про мальовничий край з героїчною історією, щедрою природою, багатою і розмаїтою духовною та матеріальною культурою. Власне, обґрунтовуючи такий етнокультурологічний підхід до створення підручників для українських рідних шкіл, відомий канадський педагог, автор багатьох навчальних книг (читанок) Петро Волиняк «У слові до вчителів і батьків» писав: «Тематикою я намагався досягнути таке: 1. Дати матеріал з нашої історії й визвольної боротьби. 2. Дати кращі зразки нашої літератури. 3. Дати матеріал, який би поміг учневі знати не тільки нашу історію, а й знайомив би його з Україною взагалі, не виключаючи й її природи та науки» [2, с.109-110].

Відповідно до задуму, автор уклав читанку «Дніпро» з художніх творів, які дійсно сприяли його здійсненню. Підручник відкривається високопафосним патріотичним віршем В.Сосюри «Любіть Україну!» та відомою поезією М.Рильського «Моему краю», які, безперечно, не залишають байдужими юних читачів і змальовують в їх уяві образ далекої Батьківщини їхніх батьків, дідів і прадідів, що утверджує себе в боротьбі, праці, героїчних зверненнях і має «красу ... вічно живу і нову» і «мову ... солов'їну».

Славну історію України відтворюють «Дума про козака Голоту» та «Дума про трьох вітрів», пісня «За Сибіром сонце сходить», поема Т.Шевченка «Гайдамаки», поезії Б.Лепкого «Через Десну», П.Тичини «В роковини Крут», М.Чернявського «Богданова слава» та ін.

Про життя і побут, звичаї і традиції українського народу, його досвід у вихованні підростаючих поколінь, плеканні в них любові до материнської мови канадські українці дізнаються з оповідання Марка Вовчка «Горпина» та повісті «Інститутка», поеми І.Котляревського «Енеїда», повістей Г.Ф.Квітки-Основ'яненка «Маруся» та «Конотопська відьма» і інших художніх творів, розміщених у читанці. Активізувати пізнавальну діяльність учнів допомагають подані до кожного тексту запитання творчого характеру та завдання для самостійної роботи.

Збагачуючи етнокультурний потенціал своїх читанок з урахуванням вікових особливостей учнів рідних шкіл (маємо на увазі підручники «Барвінок», «Київ», «Лани»), П.Волиняк наголошує, що «вони доповнюють одна другу і разом містять чималий матеріал, який дасть дитині більш-менш достатні знання з української мови, ознайомить її з українською літературою, історією, фольклором, а частково і з географією».

Водночас, створюючи читанку «Київ», яка завершує серію навчальних книг для початкових класів рідних шкіл у діаспорі (і не тільки в Канаді), П.Волиняк стверджує: «Укладаючи цю читанку, я ставив такі завдання: 1. Доступність текстів для дітей, 2. Різноманітність тематики, щоб дати найбільшу кількість слів, 3. Різноманітність авторів – від класиків до сучасних письменників з України і з еміграції, 4. Територіальна різноманітність тем, щоб дати дитині уяву не про якусь одну частину України, а про її цілість. Тут я свідомо наголошую матеріали з східної України (Донбас) і півдня її (Крим, Озівське море), урахувавши, що з цими частинами України не обізнані не тільки учні, а й багато еміграційних учителів» [1, с.109].

Глибоким українознавчим змістом і виховним спрямуванням відзначається ще один підручник П.Волиняка «Запоріжжя» – читанка для п'ятого класу та позашкільного читання. Вміщені у ньому тексти відображають різноманітні сфери життєдіяльності українського народу, його вірування, багатовікову історію, яку започаткували ще кімерійці, скіфи, сармати та інші давні народи, сучасні здобутки в різних галузях духовного життя і матеріальної культури. Таке тематичне розмаїття і жанрове багатство засвідчує великі зображувальні можливості української мови, сприяє вихованню в учнів рідних шкіл західної діаспори патріотичних і релігійних почуттів, збагачує їхні знання про Україну. Добре сформований дидактичний апарат до художніх творів і науково-публіцистичних текстів формує пізнавальні мотиви у школярів та спонукає до заглиблення в їх ідейно-тематичний зміст.

У цікавий і різноманітний світ життя і діяльності українців в Україні і поза її межами вводять учнів підручники австралійського педагога Марії Дейко «Волошки», «Рідний край» та «Євшан-зілля», що й сьогодні досить широко використовуються в системі українського шкільництва Австралії, Англії, Канади, США, Нової Зеландії та інших країн.

Їх авторка, звертаючись до читачів, наголошує, «що одним з найголовніших наших завдань в час нашого перебування на еміграції є підготувати з наших дітей свідомих носіїв наших ідеалів, активних борців за них» [3, с.5].

Задля досягнення визначеної мети М.Дейко вмістила в своїх підручниках власні авторські тексти найрізноманітнішої тематики, що висвітлюють історію українського народу, його побут і звичаї, досвід родинного і громадського виховання підростаючих поколінь, художні твори класиків української літератури, вітчизняних і діаспорних українських письменників. Її підручники відзначаються розмаїттям запитань, завдань і вправ, які сприяють не тільки засвоєнню змісту запропонованих текстів, а й розширюють лінгвістичні знання учнів, розвивають їх комунікаційні компетенції і водночас сприяють вирішенню завдань національного, морального, релігійного, естетичного та трудового виховання підростаючих поколінь зарубіжних українців.

Висновки... Аналіз навчальних книг для українського шкільництва в діаспорі засвідчує, що їх автори використовували для навчання рідної мови художні твори і науково-публіцистичні тексти, які мають не тільки етнолінгвістичний зміст, а й вводять учнів українських рідних шкіл у діаспорі в розмаїтий етнокультурний світ українців. А цей світ відображає етнокультурні стереотипи, народжені національною специфікою людського світосприйняття та можливістю їх утвердження в світовому часопросторі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Волиняк П. Слово до вчителів та батьків / Петро Волиняк // Київ: Читанка для 3-ої класи та позашкільного читання. – Торонто, 1958. – 111 с.
2. Волиняк П. Слово до вчителів та батьків / Петро Волиняк // Дніпро: Літературна читанка та історія української літератури. – Торонто, 1958. – 111с.
3. Дейко М. Передмова / Марія Дейко // Волошки. Читанка для другого року навчання. – Лондон, 1967. – 146 с.
4. Українська освіта у світовому часопросторі : Матеріали Другого Міжнародного Конгресу (м. Київ, 25-27 жовт. 2007 р.). – К., 2007. – Кн. 1. – 592 с.

Анотація

С.З.Романюк

Етнокультурные основы родноязычного образования зарубежных украинцев в поликультурном социуме англоязычных стран

В статье раскрыты этнопедагогические основы обучения украинского языка зарубежных украинцев проанализированы их отражение в учебниках для системы украинской школ в диаспоре.

Ключевые слова: миграция, диаспора, этнокультура, поликультурный социум, украинский этнос, этнотворческие признаки, национальное сознание, родная среда, украинская школа, этнокультурный потенциал.

Summary

S.Z.Romaniuk

Ethnocultural Bases of Native Language Education of Ukrainians Living Abroad in the Multicultural Society of English Speaking Countries

The article reveals ethnopedagogical bases of the Ukrainian language Ukrainian foreign analyzes their reflection in the textbooks for Ukrainian education system in the diaspora.

Key words: migration, diaspora, ethnic culture, multicultural society, the Ukrainian ethnicity, ethno creative signs, national consciousness, native language environment Ukrainian pedagogy, ethno-cultural potential.

Дата надходження статті: «26» вересня 2012 р.

УДК: 373.21(73)+373.21(71)

І.Р.РУДНИЦЬКА-ЮРІЙЧУК,
асистент
(м. Чернівці)

Розвиток особистості дитини дошкільного віку в освітньому просторі української діаспори США і Канади

В статті розглядаються особливості виховного процесу в дитячих садочках в українській діаспорі США і Канади. Особлива увага приділяється розвитку особистості дитини-дошкільника.

Ключові слова: українська діаспора, дитячий садок, виховання, процес становлення особистості.

*«..Завдання виховника – пізнати ...внутрішній світ кожного вихованця, щоб з успіхом можна було виконати свою важливу виховну працю. Без такого пізнання – виховник ступцює у темряві...»
(Едвард Жарський)*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Виховники, які працюють у галузі дошкільного виховання, наголошують на тому, що кожна дитина – це індивідуальність, яка розвивається по-особливому, у кожній дитині є певні нахили та здібності. Обов'язок педагога – виявити цю особливість у дитини і спрямувати її у потрібне русло: «..кожна дитина – це окремий, замкнений в собі і для себе світ відчужень, переживань, прагнень, світ різномірних реакцій... Завдання виховника – пізнати цей внутрішній світ кожного вихованця, пізнати його фізичний та психічний розвиток на те, щоб з успіхом можна було виконати свою важливу виховну працю. Без такого пізнання – виховник ступцює у темряві й не раз шляхи його поступування, його дій не можуть дати позитивних успіхів» [4, с.14].

Оскільки головне завдання українського дошкільля полягає в розвитку особистості дитини, то, відповідно, вихователь повинен так організувати навколишнє середовище, щоб у дошкільника були всі передумови для повноцінного зростання.